

Jaume Damians Gelabert 1960 - 2008

Fotografia relativament recent d'en Jaume Damians "el Menda", presa durant una de les seves campanyes bioespeleològiques.

El començament d'aquest segle ens està privant de la presència de persones significatives dins el devenir històric de la Federació Balear d'Espeleologia ja que, per segona vegada en els darrers cinc anys, hem d'emprar les pàgines d'Endins per retre homenatge a un altre amic que ens ha deixat de manera sobtada i dolorosa. En Jaume Damians, "el Menda", tal i com el coneixíem els seus companys més propers, ha finat enguany després de patir una malaltia implacable, motiu pel qual ens veiem en la necessitat de rememorar la seva figura –encara que resulti dolorós– i així passar revista a les seves contribucions relacionades amb l'espeleologia balear i la nostra institució federativa.

En Jaume nasqué a Palma als inicis de la dècada dels 60 del passat segle, i ben prest va resultar atret per la muntanya mallorquina i les activitats relacionades amb ella. D'aquesta manera, en la seva joventut començà a efectuar sortides muntanyenques i també espeleològiques en companyia d'amics de la seva generació com en Tòfol Payeras i en Pep Toni Aguiló. El començament de la seva dedicació a l'espeleologia

cal situar-lo devers l'any 1977, i poc temps després passà a formar part de l'Speleo Club Mallorca (SCM), amb seu aleshores al Museu de Mallorca. Dins aquest grup de gent inquieta, i de la mà sobretot d'en Miquel Trias, es va anar interessant en l'espeleologia de caire cultural, efectuant fins i tot alguna incursió de tipus arqueològic així com diverses campanyes d'exploració i topografia a Menorca i les Pitiüses. El 1979 s'integrà en el Grup Espeleològic EST, de Palma, entitat en la que desenvoluparà tota la seva activitat espeleològica.

Els primers anys d'activitat esportiva i exploratòria d'en Jaume foren certament molt intensos. Així, cap a finals de la dècada dels 70, fou un dels principals impulsors de l'aplicació de les tècniques de "sols corda" a l'exploració de les cavitats mallorquines, juntament amb un seguit d'amics i companys com en Martínià Mediavilla, en Miquel Trias, na Lina Borràs i en Joaquín Ginés. A nivell insular, el desenvolupament d'aquestes noves tècniques donà resultats interessants, en facilitar l'exploració de finestres laterals en diverses cavitats com l'Avenc de s'Aigo (1982) o l'Avenc d'Escorca

Fotografia feta el març del 1978 a l'entrada de la Cova des Drac (es Rafal des Porcs, Santanyi). En Jaume Damians "el Menda" (a l'esquerra) apareix al costat de l'enyorat amic Joan Pons "el Xoni", qui malauradament ens deixà l'any 2003.

En Jaume Damians, al centre de la imatge, fotografiat l'abril de 1979 a la boca de l'Avenc des Travessets (Artà), amb companys de l'Speleo Club Mallorca (Jaume Rosselló, a l'esquerra de la foto, i Miquel Trias, a la dreta).

Instantània presa el 1981 a la Cova de sa Bassa Blanca (Alcúdia), durant les tasques de mostreig del Projecte HADES. En Jaume (a la dreta de la foto) apareix conversant amb diversos membres de l'equip, durant un dels animats sopars (d'esquerra a dreta: en Joaquín Ginés, n'Àngel Ginés i n'Antoni Rodríguez-Perea).

(1986), ambdós al municipi d'Escorca. A més d'aquestes exploracions més rellevants, en Jaume participava de forma activa i continuada en les tasques de tot tipus que el Grup Espeleològic EST anava desenvolupant, sobretot a l'illa de Mallorca.

Les activitats espeleològiques no es limitaren al nostre entorn geogràfic sinó que abraçaren també indrets com la cornisa Cantàbrica on, els primer dies de l'any 1981, en Jaume formà part –juntament amb companys del Grupo de Espeleólogos Granadinos i d'altres grups de l'estat– d'un dels primers equips espanyols que efectuà la travessia Cueto-Coventosa (Cantàbria), realitzada feia poc temps per primer cop per part d'espeleòlegs francesos. Cal esmentar també la participació en les campanyes efectuades el 1984 i 1985 a Escuaín (Osca), organitzades pel Centro de Espeleología de Aragón.

Pel que fa a la seva implicació en la nostra vida federativa, el 1979 s'incorporà a la Junta Directiva de la Federació Balear d'Espeleologia com a Coordinador del Catàleg de Cavitats. Un any més tard, en Jaume Damians passà a desenvolupar les tasques de Coordinador de Tècnica i Socors, càrrec que ocuparà al llarg dels períodes 1980-1987 i 1991-1992 essent president de la FBE en Joaquín Ginés. Durant la dècada dels 80, i sota la direcció d'en Jaume, comença a funcionar l'Escola Balear d'Espeleologia i es dona un important impuls a l'espeleologia esportiva d'alt nivell ja que, de fet, les generacions posteriors d'espeleòlegs que aniran passant per l'Escola es beneficiaren o aprengueren les tècniques verticals de la seva mà. En aquests anys també es posà en funcionament el Grup de Socors, coincidint amb una etapa en la qual els poders públics no podien donar bona resposta als incidents de caire espeleològic o similar. D'aquesta manera, el Grup de Socors de la Federació (i en Jaume, en particular) participà en diversos rescats en la Fosca com, per exemple, el realitzat l'estiu de 1986.

Passant a un pla més personal, l'any 1983 en Jaume coneix a na Mª Agustina Janés –na "Gusi"– que serà des d'aleshores la seva incondicional companya fins als seus darrers dies. Amb aquesta amiga i companya, també muntanyenca i espeleòloga, tindrà tres fills fruit de les seves activitats extra-espeleològiques: en Bernat, nascut el 1986, i els bessons Xavier i Jordi, nascuts el 1989. D'altra banda, la seva vida professional va estar relacionada en tot moment amb el món de la informàtica.

Cap a la segona meitat de la dècada dels 80 els interessos del Menda se centren en els coleòpters i la vida cavernícola, sota la influència de bioespeleòlegs i naturalistes com en Joan Pons, n'Àngel Ginés i en Xavier Bellés. Així, el 1987 promou una profitosa campanya bioespeleològica a Menorca, efectuada en col·laboració amb en Xavier Bellés del CSIC (Barcelona) i en Joan L. Pretus, biòleg menorquí establert també a Barcelona. Les activitats desenvolupades a Menorca tindran continuïtat amb diverses tasques realitzades amb el seu bon amic en Guillem Pons, company biòleg i naturalista lligat a la Societat d'Història Natural de les Balears, així com amb en Damià Jaume, investigador de l'IMEDEA-CSIC; cal esmentar, en aquest sentit, la campanya bioespeleològica efectuada per tots tres l'any 1997 a la República Dominicana així com l'espècie de copèpode

Descansant durant la travessia Cueto-Coventosa (Cantàbria), efectuada el gener de 1981 amb companys del Grupo de Espeleólogos Granadinos i d'altres grups de l'estat. "El Menda" apareix a baix a l'esquerra, al costat de Manuel J. González Ríos (al centre) qui amablement ens ha cedit aquesta fotografia.

harpacticoide, trobat a la Cova de na Mitjana, que li va ser dedicada: el *Superornatiremis mendai* Jaume, 1997. Quant al vessant organitzatiu i institucional, en Jaume Damians entrà a formar part de la Junta Directiva de la Societat d'Història Natural de Balears com a Vocal, entre els anys 1994 i 1999.

Pel que fa referència a la nostra publicació Endins, en Jaume ha estat un dels autors habituals, publicant un total de 12 articles que abracen des de temes arqueològics fins a abundants referències relacionades amb la bioespeleologia, passant també per treballs descriptius de cavitats de les nostres illes.

Cap a finals dels anys 90, les inquietuds culturals del nostre amic es desvinculen bastant tant de l'espeleologia com de les ciències naturals en general, per dirigir-se cap a les arts escèniques. En aquest sentit, fou actor i fundador de la companyia de teatre L'Ombra del Cranc així com ajudant de direcció i regidor d'Iguana Teatre; des de 1999 estava també vinculat a la Fundació Teatre del Mar.

En Jaume és un dels nombrosos exemples de persones que, des d'una formació autodidacta, han efectuat aportacions valuoses al coneixement científic de la nostra natura. Aquesta circumstància la destacàvem en referir-nos al company Joan Pons, dolorosament desaparegut fa cinc anys, amb qui compartia una edat similar i plantejaments existencials anàlegs, en els quals

Campanya bioespeleològica a la República Dominicana, realitzada el maig de 1997. D'esquerra a dreta: en Jaume Damians, en Damià Jaume i en Guillem Pons.

prevalien els valors morals i intel·lectuals sobre els aspectes prosaics de la vida material. De fet tant en Jaume Damians com en Joan Pons, que eren íntims amics, compartien moltes coses sobretot pel que fa a les seves actituds vitals progressistes, inconformistes i irreverents enfront d'instruments de control social com la religió, però tal vegada massa coses en el cas de la seva afecció pel tabac, amb les seves nefastes conseqüències. Amb tots dos hem compartit multitud d'inigualables moments, que han contribuït a configurar el mode de ser i de viure d'una generació d'espeleòlegs mallorquins representativa de la segona meitat del segle XX.

L'escriptura d'aquestes pàgines d'homenatge a l'amic Jaume Damians ens deixa, com és lògic, un sabor agredolç. Rememorar els bons moments viscuts –i fer-ne partícips als possibles lectors– resulta un exercici molt gratificant, emperò tot d'una ens du a ensopagar amb la crua realitat de la seva desaparició física de l'univers particular de les nostres existències personals. Amb aquestes planes pretenem honorar la memòria d'un company i amic irremplaçable, alhora que expressar el condol de la nostra institució als seus familiars i nombrosos amics.

Joaquín Ginés i Àngel Ginés

En Jaume Damians "el Menda" fotografiat dins l'ambient que li era més grat: la natura i les muntanyes de les nostres Illes.

Algunes cites bibliogràfiques

- BELLÉS, X. & DAMIANS, J. (1989): *Aglenus brunneus* (Gyllenhal) (Coleoptera) al medi cavernícola de Mallorca (Cova de s'Algar, Artà). *Endins*, 14-15: 65-67. Palma de Mallorca.
- BELLÉS, X.; DAMIANS, J. & PRETUS, J.L. (1989): "Minor-87": una campanya biospeleològica a Menorca. *Endins*, 14-15: 69-75. Palma de Mallorca.
- DAMIANS, J. (1977): Troballa arqueològica a Sencelles. *Endins*, 4: 53-56. Palma de Mallorca.
- DAMIANS, J. (1980): Distribución en Mallorca del género *Duvalius*, Delarouzée (1859) (Coleoptera, Trechidae). *Endins*, 7: 23-25. Palma de Mallorca.
- DAMIANS, J. (1989): Introducción a la Bioespeleología. *Curso de Monitores de Espeleología. Apuntes*. Federación Española de Espeleología. 81-88. Madrid.
- DAMIANS, J. & GINÉS, J. (1981): Algunas observaciones mineralógicas y morfológicas sobre el sistema Cueto-Coventosa (Santander). *Endins*, 8: 13-19. Palma de Mallorca.
- GRUP ESPELEOLÒGIC EST (1982): Avenc de s'Aigo (Escorca, Mallorca). *Endins*, 9: 37-40. Palma de Mallorca.
- GRUP ESPELEOLÒGIC EST (1986): S'Era d'Escorca (Escorca, Mallorca) i algunes cavitats veïnes. *Endins*, 12: 3-11. Palma de Mallorca.
- GRUP ESPELEOLÒGIC EST (1986): Algunos resultados de las campañas de 1984 y 1985 en Escuin (Huesca). *Endins*, 12: 35-40. Palma de Mallorca.
- PONS, G.X. & DAMIANS, J. (1992): Els aràcnids de la Cova de sa Cometa des Morts (Escorca, Mallorca). *Endins*, 17-18: 51-56. Palma de Mallorca.
- PONS, G.X. & DAMIANS, J. (1992): Fauna malacològica d'algunes cavitats de l'illa de Mallorca. *Endins*, 17-18: 67-72. Palma de Mallorca.
- PONS, G.X.; JAUME, D. & DAMIANS, J. (1995): Fauna cavernícola de Mallorca / Cavernicolous fauna of Mallorca. In: GINÉS, A. & GINÉS, J. (eds.) *El carst i les coves de Mallorca / Karst and caves in Mallorca*. *Endins*, 20 / Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 3: 125-143. Palma de Mallorca.